

Józef Kozyra

Nowe przykazanie miłości

Collectanea Theologica 76/4, 29-45

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JÓZEF KOZYRA, KATOWICE

NOWE PRZYKAZANIE MIŁOŚCI

Nowe przykazanie miłości w Ewangeliach synoptycznych

Nową sprawiedliwość skonkretyzował Jezus w antytezach Kazania na Górze, streszczających się w przykazaniu miłości¹. W Mt 5,21-26 Jezus nie tylko zakazuje zabijać (na podstawie przykazania z Wj 20,13), ale nawet nie dopuszcza gniewu, i w razie kłótni każe się pogodzić z przeciwnikiem (ta sama myśl w: 1 J 3,15). W Mt 5,27-30 już pożądlivość nazwana jest cudzołóstwem, zakazanym na podstawie Wj 20,14 i par. Wielki radykalizm w odrzucaniu wszystkiego, co wiąże się z grzechem, potwierdzają też teksty Mt 18,8n.; Mk 9,43-47. W Mt 5,31-32 Jezus przywraca pierwotną nierozzerwalność małżeństwa, uchylając Mojżeszowe złagodzenie Prawa (por. Wj 24,1n.).

Problemem wymagającym specjalnego wyjaśnienia jest w tekście Mt 5,31n. tzw. klauzula rozwodowa, którą wyraża termin *πορνεία*. Ten trudny i problematyczny tekst dotychczas różnie interpretowano. Oto próby rozwiązania²:

1. Chodzi tutaj o separację, polegającą na tym, że nie daje ona prawa do ponownego małżeństwa.

2. Jeśliby tekst ten był nawiązaniem do Pwt 23,1, gdzie mowa jest o zakazie małżeństwa kazirodczego, mielibyśmy do czynienia z przejściową formą głoszenia Ewangelii podkreślającą jeszcze ten przypadek.

¹ J. Kürzinger, *Zum Komposition der Bergpredigt nach Matthäus*, *Biblica* 40/1959, s. 569-589.

² B. Jankowski, *Dookoła tzw. klauzul rozwodowych pierwszej Ewangelii*, *RTK* 3 (1956) 1, s. 401-416; G. Lohfink, *Jesus und Ehescheidung. Zur Gattung und Sprachintention von Mt 5,32*, *Biblische Randbemerkungen*, s. 207-217; J. Zaleski, *Elementy egzegezy patrystycznej we współczesnej interpretacji Mt 5,32*; 19,9, *Collectanea Theologica* 47/1977, s. 43-63; J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, PSNT, Poznań 1979, s. 137n.

3. Chodzi o nawiasowe pominięcie takiego przypadku, a więc nawet *πορνεία* nie daje prawa do rozwodu.

4. Przypadek *πορνεία* jest wprawdzie mocno podkreślony w tekście, ale i on nie stanowi powodu do rozerwalności małżeństwa.

5. W Mt 19,9 wzmianka o powtórny małżeństwie dostała się przypadkowo. Nie ma jej w Mt 5,32, ani w tekstach Łk 16,18, Mk 10,11n.; a to jest tekst pierwotny.

6. Najbardziej rozpowszechniona jest teoria tłumacząca ten tekst jako ogólny zakaz małżeństwa w przypadku szczególnym, gdy ma się do czynienia z małżeństwem pozornym, ale faktycznie nieważnym. Można tak wnioskować na podstawie Dz 15,20.29; 21,25; 1 Kor 5,1, gdzie termin *πορνεία* oznacza małżeństwo nieważne z powodu bliskości pokrewieństwa (hebr. *zenut*).

Bardzo ciekawą interpretację tego tekstu podaje W. D. Davies. Według niego Źródło M, czyli materiał własny redaktora Ewangelii Mt, charakteryzuje się zastosowaniem bardzo radykalnych słów Jezusa do konkretnych problemów codziennego życia. Zaczęto interpretować nauczanie Jezusa, dostosowując je do sytuacji życiowych. Rozróżniano to, co możliwe do wykonania, a co nie. Zaczęto też rozróżniać, co obowiązuje zawsze i wszędzie, czyli co ma wartość absolutną, a co jest relatywne. Tak zaczęły się rodzić reguły postępowania, normy, w których pojawiały się wyjątki³.

Ewangelia Mateusza, rozwiązując sprawę praktyki rozwodowej, podaje, że wprawdzie zasadą jest nierozzerwalność małżeństwa, bo jako jedno i nierozzerwalne ustanowił je Stwórca na początku, ale może być wyjątek, jaki stanowi *πορνεία* (Mt 5,31; 19,9). Także wyjątkowy styl życia, jaki stanowi bezżenność wybrana dobrowolnie ze względu na królestwo Boże, nie jest dla wszystkich, lecz tylko dla tych, którzy mogą to zrozumieć (Mt 19,10-12). Również w tekście Mt 17,24-27 widać tolerancyjne podejście do sprawy płacenia podatku świątynnego. Wprawdzie Jezus i uczniowie czują się zwolnieni od płacenia tego podatku, uważając się za synów królestwa, a nie za kogoś obcego, jednakże, by uniknąć zgorzienia, Jezus każe Piotrowi zapłacić ten podatek także i za siebie. W tekście Mt 18,15-17 ukazano sposób

³ W. D. Davies, *The Sermon of the Mount*, Cambridge 1966, s. 388-395.

praktycznego postępowania w przypadku upomnienia braterskiego. Podano tu szczegółowe normy: najpierw upomnieć w cztery oczy, potem przedstawić sprawę na forum wspólnoty Kościoła, a jeśli i to nie pomoże, wówczas należy wyłączyć takiego człowieka poza wspólnotę.

Ten etap redakcyjny Ewangelii Mt chce ukazać obecność słów Jezusa we wspólnocie Kościoła, dlatego dostosowano nauczanie Jezusa do potrzeb wspólnoty. Chciano ukazać Jezusa żyjącego teraz i teraz nauczającego, a nie tylko Jezusa historycznego, który kiedyś wygłosił ludziom swoje nauki. Przez to dostosowanie do współczesnych problemów i przez ową interpretację regulującą życie pierwotnego Kościoła chciano ukazać ciągłą wartość słów Jezusa. To sprawiło, że radykalne pouczenia Jezusa zmodyfikowano, nadając im charakter normatywny, prawny. Chrześcijański rabinizm Mt tworzy społeczność kościelną na nowo zdeterminowaną przez przepisy prawne⁴. Zabiegi redakcyjne Mt polegały na tym, by słowo Boże skierowane do gminy było skuteczne, by mogła działać jego obrazowość i autorytatywna moc. Chciano wzbudzić przekonanie, iż to nie mówi ewangelista, lecz pozwala przez swoją pracę kompozycyjną przemawiać Najwyższemu Panu do swojej wspólnoty⁵. Mateusz interpretował zebrane słowa Jezusa, aktualizował i generalizował⁶. Tekst Mt 5,32; 19,9 rozstrzygający w sprawach rozvodu jest przykładem dostosowywania i rozszerzania przykazania Jezusa⁷. Spotykamy się tu ze swoistą kazuistyką. Mateusz jak gdyby ulegał tutaj wpływowi Prawa Mojżeszowego⁸.

W Mt 5,33-37 dotychczasowej praktyce przysięgania opartej na Wj 20,7; Lb 30,3, Jezus przeciwstawia nowe postępowanie: prostota, szczerowość i umiarkowanie (tak, tak; nie, nie). To samo zaleca w swoim liście św. Jakub 5,12, a o praktycznym zastosowaniu tej zasady w życiu św. Pawła dowiadujemy się z 2 Kor 1,17-20.

⁴ Tamże, s. 400.

⁵ H. Z i m e r m a n n, *Neutestamentliche Methodenlehre. Darstellung der historisch-kritischen Methode*, Stuttgart 1968², s. 139.

⁶ W. P e s c h, *Matthäus der Seelsorger. Das neue Verständnis der Evangelien dargestellt am Beispiel von Mt 18*, Stuttgart 1966, s. 63; G. B o r n k a m m, *Matthäus als Interpret der Herrenworte*, Theologische Literaturzeitung 79/1954, s. 341-346.

⁷ J. H o m e r s k i, *Ewangelia według św. Mateusza*, PSNT, s. 138.

⁸ H. D. W e n d l a n d, *Ethik des Neue Testament*, Göttingen 1979, s. 25.

W Mt 5,38-42 Jezus znosi dotychczasową praktykę odwetu partą przepisami Prawa (Kpł 24,19), domagając się uległości wobec drugiego człowieka. Za tą zasadą idzie także św. Paweł w 1 Kor 6,7.

W Mt 5,43-47 obowiązek miłości bliźniego oparty na Kpł 19,18 Jezus rozszerza także na nieprzyjaciół (zob. też Mt 19, 19; 22,39; Mk 12,31, Łk 10,27). Tak samo jak Jezus, w formę pozytywnego nakazu ujmuje go Paweł w Rz 12,14-21; 13,9; Ga 5,14 oraz Jk 2,8.

W tej antytezie (Mt 5,43) obok przykazania miłości bliźniego Jezus wspomina judaistyczną praktykę nienawiści wobec nieprzyjaciela. W ST nie ma takiego nakazu. Według interpretacji ST bliźnim był ten, kto należał do tej samej wspólnoty religijnej. Nieprzyjacielem zaś był prześladowca wiary. Nienawiść to przeciwieństwo miłości. Wróg Boga był wrogiem Jego ludu, dlatego należało go nienawidzić. W czasach Jezusa faryzeusze zacieśniali pojęcie bliźnienie do grona wyznawców Tory. Jezus głosi więc nowe Prawo. Uczeń Jezusa powinien dążyć do doskonałości i bezinteresownej miłości każdego człowieka na wzór Ojca niebieskiego (Mt 5,48)⁹. Całe postępowanie nakreślone przez Jezusa w antytezach Kazania na Górze, będące przejawem nowej sprawiedliwości, ma być wynikiem doskonałości na wzór Ojca w niebie, do której Jezus wzywa wszystkich słuchaczy (Mt 5,48; 19,21 – wezwanie do doskonałości skierowane do bogatego młodzieńca)¹⁰.

Przykazanie miłowania nieprzyjaciół może być próbą przeciwstawienia się nauce głoszonej w Qumran, gdzie nakazywano kochać wszystko, co Bóg wybrał, i nienawidzić to, co On odrzucił, a to znaczyło nienawidzić wszystkich synów ciemności¹¹. Wszystkie nowe nakazy czy zakazy podane przez Jezusa dotyczą największego przykazania miłości Boga i bliźniego¹². Przykazanie to jednak nie jest zupełnie nowe, bowiem zostało już podane w ST (Pwt 6,5; Kpł 19,18).

⁹ J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, BL, Lublin 1995, s. 50.

¹⁰ J. Dupont, *Les Beatitudes*, Louvain 1958, s. 152.

¹¹ IQS I, 3nn. 10; por. R. Schnackenburg, *Nauka moralna Nowego Testamentu*, tłum. F. Dylewski, Warszawa 1983, s. 70.

¹² G. Bornkamm, *Das Doppelgebot*, w: *Geschichte und Glaube I*, München 1968, s. 37-45; J. Coppens, *La doctrine biblique sur l'amour de Dieu et du prochain*, Revue Théologique de Louvain 40/1964, s. 252-299; J. Ernst, *Die Einheit von Gottes und Nächstenliebe in der Verkündigung Jesu*, Theologie und Glaube 60/1970, s. 3-14.

Evangelie synoptyczne łączą obydwie przykazania miłości ze ST w jeden nakaz (Mt; 24,40 i par. Mk 12,31n.; Łk 10,25n. oraz Mt 25,31-46, gdzie bardzo mocno podkreślono miłość do człowieka, przez którą okazuje się miłość do Boga). Z tymi dwoma przykazaniem Boga i bliźniego potykamy się także w literaturze pozabiblijnej. Już w judaizmie oraz w literaturze hellenistycznej połączono te przykazania, podając je razem¹³.

Traktowanie przykazania miłości Boga i bliźniego jako głównego przykazania i sumę przykazań drugiej tablicy Dekalogu również u synoptyków nie jest czymś nowym, bo i literatura judaistyczna podobnie o nich pisze, nazywając je sumą nauki mądrości¹⁴, Tory¹⁵ czy też główną zasadą Tory¹⁶. Ani w połączeniu przykazania miłości Boga i bliźniego w jeden nakaz, ani w nazwaniu go całą nauką ST (Prawo i Prorocy) nie leży istota nowości nauki moralnej Jezusa.

Także nakaz miłości nieprzyjaciół podany przez Jezusa w Kazaniu na Górze (Mt 5,43-48 i Łk 6,27n. 31-36) nie jest całkowicie nowe, bowiem w babilońskiej literaturze mądrościowej znalezionej w bibliotece Asurbanipala mowa jest także o konieczności miłowania nieprzyjaciół¹⁷. Judaizm ogranicza nakaz miłości bliźniego najpierw do prozelitów (a więc pogan, lecz obrzezanych)¹⁸, a później rozciąga go na wszystkich ludzi¹⁹. Również etyka hellenistyczna zaleca miłość bliźniego²⁰, precyzując ją jako miłość do

¹³ *Testamenty Dwunastu Patriarchów: Testament Dana* 5,3, *Testament Issachara* 5,2; 7,6; *Testament Zabulona* 5,1; *Księga Jubileuszów* 36,4 zawiera parafrazę Pwt 6,2.4.10.13.20; Filon Aleksandryjski, *De virtute* 51; *De specie legibus* I, 51nn., II, 63; por. G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, Trierer Theologische Zeitschrift 82/1973, s. 260-263.

¹⁴ *List Arysteasa* 207 (podaje on tekst Syr 34,15 jako interpretację Kpl 19,18); por. H. S t r a c k, P. B i l l e r b e c k, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, t. IV, München 1965, s. 190n.

¹⁵ Rabbi Hillel, *Sabath* 31a; por. G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 262.

¹⁶ Rabbi Akiba ben Azzai, *Sifra* Kpl 19,18; por. H. S t r a c k, P. B i l l e r b e c k, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, t. I, s. 357n.

¹⁷ W. G. L a m b e r t, *Babylonian Wisdom Literature*, Oxford 1960, s. 101.

¹⁸ *Testamenty Dwunastu Patriarchów: Testament Neftalego* 1,6; *Księga Jubileuszów* 20,2; 36,4; Rabbi Hillel, *Sabath* 31a; por. H. S t r a c k, P. B i l l e r b e c k, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, t. I, s. 353.

¹⁹ Rabbi Hillel, *Abot* 1,12; Rabbi Eleazar ben Azaria, *Joma* 8,9; Rabbi Akiba ben Azzai, *Sifra* Kpl 19,18; por. H. S t r a c k, P. B i l l e r b e c k, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, t. I, s. 358.

²⁰ Cyncero, *De officiis* II, 22-24.3ln.; por. G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 265.

niewolników i do każdego żyjącego²¹, a nawet mówi wyraźnie o pomocy dla nieprzyjaciół²².

ST obejmuje przykazaniem miłości bliźniego zasadniczo tylko Żydów i prozelitów (por. Kpł 19,18.34). Z tekstu tego wynika jednak, że należy kochać nie tylko Izraelitów. Nakaz miłości jest bowiem podsumowaniem przykazań Dekalogu. W Kpł 19 mówi się nie tylko o Żydach, ale spotykamy także pozytywny nakaz miłości do cudzoziemców (19,34), oraz wezwanie do miłości bliźniego, które należy rozumieć tu w sensie szerszym, a więc chodziłoby również o nie-Izraelitę²³. Tekst Wj 23,4 dotyczy postępowania Izraelitów wobec wrogów. BH używa tu rzeczowników, które LXX tłumaczy przez ἐχθρός. Wrogowi należy pomóc, kiedy jest w potrzebie, mówi powyższy tekst.

W księgach mądrościowych ST także wyraźnie mówi się o obowiązku miłości nawet nieprzyjaciół (por. Prz 25,21n., gdzie w tekście hebrajskim zastosowano rzeczownik, który LXX również tłumaczy greckim terminem ἐχθρός). Możliwe, że również w tekście Syr 17,14; 18,13 nakaz miłości bliźniego rozciąga się na nieprzyjaciół. Bezpośredni kontekst bowiem cechuje się wielkim uniwersalizmem.

Z tym samym określeniem, ἐχθρός, spotykamy się i w NT w Mt 5,43-47 i par. Łk 6,27n., gdzie odnosi się go do nieprzyjaciół, których Chrystus każe miłować. Jedynie w Qumran miłość bliźniego była bardzo wąsko rozumiana, wyłącznie w odniesieniu do członków gminy, czyli do synów światłości. Synów ciemności zaś należało nienawidzić²⁴.

„Złota reguła” podana w Mt 7,12 i Łk 6,31 jako praktyczna realizacja przykazania miłości bliźniego, również nie jest czymś całkowicie nowym w moralności głoszonej przez Jezusa. Z zasadą tą spotykamy się bowiem już w starożytnej literaturze pozabiblijnej i w ST.

²¹ Filon z Aleksandrii, *De virtutibus* 51-174; Seneca, *De beneficiis* IV, 26,1; Epiktet, *De ira* I, 14,1; por. G. Schneider, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 265n.

²² Epiktet, *De otio* 1,3; Seneca, *De vita* 20,5; por. G. Schneider, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 266.

²³ T. Hanelt, *Znaczenie terminu re' a w przykazaniu miłości bliźniego Kpł 19,18*, RTK 19 (1972) 1, s. 29-32.

²⁴ IQS I, 9-11; IQM I, 1-17; por. S. Mędala, *Wprowadzenie do literatury międzytestamentalnej*, Kraków 1994, s. 85, 97; P. Muchowski, *Rękopisy znad Morza Martwego*, Kraków 1996, s. 23, 43n.

Jako zasada postępowania głoszona jest już od XVI w. przed Chr.²⁵ Zaleca ją także konfucjanizm, choć w formie negatywnego zakazu czynienia zła²⁶. Literatura grecka klasyczna mówi o niej i to w formie pozytywnej²⁷. W judaizmie także znajdziemy „złotą regułę” sformułowaną bądź pozytywnie²⁸, bądź też negatywnie²⁹. W ST zasadę tę spotykamy w Kpł 19,18 oraz w Tb 4,15 i Syr 31,15 (w LXX – 34,15). Tekst grecki Syr podający „złotą regułę” jest zredagowany prawdopodobnie pod wpływem Kpł 19,18³⁰.

Także motywacja miłości bliźniego podana przez synoptyków nie jest czymś oryginalnym w nauce Jezusa. W Mt 5,44.48 i par. Łk 6,35n. motywem miłości do nieprzyjaciół ma być wzór doskonałości Boga, który kocha dobrych i złych. Jednakże taką argumentację spotykamy również w literaturze pozabiblijnej³¹ i w ST, np. Kpł 19,2b; Syr 18,3 oraz w greckim tłumaczeniu (LXX) Księgi Powtórzonego Prawa 18,13.

Jak już to zostało powiedziane, nauczanie moralne Jezusa u synoptyków, a szczególnie w Kazaniu na Górze (Mt 5-7) sprowadza się do przykazania miłości³². Nie jest absolutną nowością NT połączenie przykazań Boga i bliźniego w jeden nakaz, ani traktowanie go jako sumy nauki ST czy też głównego przykazania. W NT nie jest też całkiem nowy obowiązek miłości nieprzyjaciół, ani „złota reguła”, nawet sformułowana pozytywnie. Nowości nauki Jezusa

²⁵ N. J. He in, J. J e r e m i a s, *Goldene Regel*, w: *Religion in Geschichte und Gegenwart*, t. II, Tübingen 1957, s. 1687-1689.

²⁶ G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 268, J. V o D u c M i n h, *La charité fraternelle. Essai d'une confrontation entre la charité fraternelle chrétienne et l'amour du prochain chez Confucius*, Fribourg 1971.

²⁷ Homer, *Odyseja* 5,188n.; Herodot, *Hist* 2,142; por. G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 268.

²⁸ Rabbi N a t a n, *Abbot* 15n.; *Słowiańska Księga Henocha* 61,1; por. G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 270.

²⁹ *Targum Jerozolimski*, tłumaczenie Kpł 19,18; *Testamenty Dwunastu Patriarchów: Testament Neftalego* 1,6; Rabbi H i l l e l, *Sabath* 31a; *List Arysteasza* 20,7; por. G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 268.

³⁰ G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 269.

³¹ Seneca, *De Beneficiis* 4,26,1; Marek Aureliusz, *In sem.* 9,11,1; 9,27,2; *Targum Jerozolimski* I, do Kpł 22,28; *Sifra* Pwt 11,22; por. H. S t r a c k, P. B i l l e r b e c k, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, t. I, s. 372; t. II, s. 159; G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 271n.

³² R. T h y s m a n, *Communauté et directives éthiques. La catéchèse de Matthieu. Théologie morale du Nouveau Testament*, Gembloux-Duculot 1974, s. 17nn.; V. E. H a s l e r, *Das Herzstück der Bergpredigt, Mt 5,21-48*, *Theologische Zeitschrift* 15/1959, s. 90-106.

nie stanowi nawet motywacja z doskonałości Boga i naśladowanie Go w łaskawości i miłości także do złych ludzi.

Skoro więc to wszystko nie jest czymś oryginalny, powstaje pytanie, na czym polega istota owej nowości nauki głoszonej przez Jezusa?

Ewangelie synoptyczne, a szczególnie Mt, widzą nowość nauki Jezusa w głoszeniu jej z niezwykłym autorytetem popartym mocą (ἐξουσία)³³ w przeciwieństwie do faryzeuszy i uczonych w Piśmie (γραμματέως)³⁴, którzy nie mają takiej mocy w nauczaniu, oraz w ostatecznej i najbardziej właściwej interpretacji Prawa³⁵, Tory, czyli całego Objawienia ST. Interpretacja ta ukazuje nową sprawiedliwość, pełniejszą i większą niż u faryzeuszy. Kazanie na Górze jest jakby ukazaniem modelu nowego świata wyjaśnieniem, czym się ma on charakteryzować³⁶. Wymagania stawiane przez Jezusa uczniom są większe i bardziej radykalne niż w ST. Widać to szczególnie w antytezach³⁷ sprowadzających je do przykazania miłości. Z przykazania miłości może być egzegetycznie wyprowadzona cała Tora. Dwa przykazania miłości znane ze ST (Pwt 6,5; Kpł 19,18) są nie tylko największe, lecz całe Prawo i Prorocy opierają się na nich. Są one podstawową normą, wypełniając je, wypełnia się też zarazem inne prawa. Zamiast rabinackiej koncepcji wielości i równej wartości wszystkich praw Jezus podaje w Kazaniu na Górze jedno, najważniejsze Prawo miłości. Jest ono normą etyczną dla uczniów Jezusa. „Złotą regułę” postępowania uczniów (Mt 7,12; Łk 12,40) należy interpretować zgodnie z przykazaniem miłości. Streszczają się w niej wszystkie nakazy Kazania na Górze, wszystkie są interpretowane w znaczeniu przykazania miłości. Miłość jest podstawą i ukrytym celem wszystkich przykazań. Przykazanie miłości ma więc znaczenie centralne³⁸.

³³ F. Raurell, *Jesus il` autoritat*, Questions de Vida Cristia 50/1970, s. 7-26.

³⁴ A. Malina, *Gli scribi nel Vangelo di Marco*, Katowice 2002, s. 62-68; H. Langa, *Ammer, Evangelia według św. Marka. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, PSNT, Poznań 1977, s. 100.

³⁵ J. Homerski, *Ewangelia według św. Mateusza*, PSNT, s. 130nn.

³⁶ W. Knörzner, *Die Bergpredigt. Modell einer neuen Welt*, Stuttgart 1970.

³⁷ B. Rinaldi, *Ma io vi dico. Novita morale del NT*, Presbyteri 7/1973, s. 247-256; J. Gnilka, *Das Matthäusevangelium*, t. I, Freiburg im Br. 1986, s. 199n.

³⁸ J. Kudasiwicz, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, Warszawa 1986, s. 231-233; M. Bednarz, *Ewangelie synoptyczne*, Tarnów 1994, s. 234.

Nowe przykazanie miłości w pismach św. Jana

Synoptycy nie są jednak oryginalni w przedstawieniu tego przykazania. Najtrafniejszą i najbardziej oryginalną motywację przykazania miłości znajdujemy w Ewangelii św. Jana (13,34), który nazywa naukę moralną Jezusa nowym przykazaniem (καινή ἐντολή), sprowadzając je do przykazania miłości (ἀγάπη)³⁹. Podana w Ewangelii motywacja miłości bliźniego Jana jest specyficznie chrześcijańska i stanowi istotę nowości nauki moralnej Jezusa. W nowym przykazaniu normą jest miłość Jezusa do swoich uczniów⁴⁰.

Oto jak brzmi owo καινή ἐντολή w J 13,34 i 15,12: ἵνα ἂ γαπᾶτε ἃ ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Biblijne καθὼς to nie tylko wzór do naśladowania, ale miara zaangażowania w miłość, ku której ma dążyć każdy chrześcijanin naśladowający swego Mistrza⁴¹. Miarą jest więc miłość Jezusa, który umiłował swoich aż do końca (εἰς τέλος – J 13,1), który oddaje swoje życie za przyjaciół (J 15,13) i nie tylko, lecz także za cały kosmos. Bo tak Bóg umiłował świat, zły świat (κόσμος), że dał swego Syna Jednorodzonego, aby kosmos miał życie, by świat był przez Niego zbawiony (J 3, 16n.). Bóg pierwszy umiłował świat i w Chrystusie objawił swoją miłość (1 J 4,19) do świata, która jest podstawą miłości wzajemnej do uczniów i przyjaźni z Chrystusem (J 15,14)⁴². Jest to miłość stanowiąca Boży dar wpływający ze zjednoczenia z Chrystusem (J 15, 4-10).

W ostatecznej ocenie miłość ta jest związana z ofiarą krzyżową Jezusa (1 J 3,16)⁴³, bo miłość Boga i bliźniego ma główne uzasadnienie w dziele zbawczym Jezusa, a więc można tu mówić o nowym przykazaniu⁴⁴. To jest właśnie naczelną specyfiką chrześcijańskiej moralności.

Jezusowe wyrażenie καθὼς zawiera dwa aspekty znaczeniowe: wskazuje na przykład Jego miłości i jest jej uzasadnieniem („po-

³⁹ K. B e h l e r, *Les Paroles d'adieux du Seigneur*, Paris 1960, s. 63-67; T. S t r a m a r e, *La caritas christiana, mandatum novum promulgato da Cristo per la Chiesa da Lui fondata*, *Monitor Ecclesiasticus* 97/1972, s. 501-518.

⁴⁰ G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 273; G. V o i g t, *Licht, Liebe, Leben. Das Evangelium nach Johannes*, Göttingen 1991, s. 214.

⁴¹ L. S t a c h o w i a k, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, PSNT, Poznań 1975, s. 309.

⁴² G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 273n.

⁴³ R. S c h n a c k e n b u r g, *Die Johannesbriefe*, Feiburg im Br. 1975, s. 192-201.

⁴⁴ G. S c h n e i d e r, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 275.

nieważ i ja was umiłowalem”). Przykazanie to jest nowe, bo zostało zakorzenione w miłości Jezusa, który jest miłością Ojca i z niej się wywodzi⁴⁵.

Prawdziwa miłość (ἀγάπη) to miłość bliźniego w imię miłości Boga i Chrystusa (1 J 3,14)⁴⁶. Wyrazem miłości Jezusa do uczniów było umycie im nóg (J 13,4-15)⁴⁷. W kontekście zbliżającej się męki oraz umywszy nogi apostołom, Jezus wypowiada nowe przykazanie, dodając to specyficznie chrześcijańskie καθώς. Okazywać miłość na miarę miłości Chrystusa znaczy należeć do Niego niepodzielnie. Miłość Jezusa, której wyrazem jest śmierć i powierzone uczniom zadanie apostołskie, nie może pozostać bez odpowiedzi, lecz domaga się zewnętrznego świadectwa w postawie braterskiej miłości chrześcijan (1 J 2,10; 3,14-17; J 15,9nn.)⁴⁸. Dla pierwotnego Kościoła wyrażenie „miłość Boga”, od chwili śmierci Chrystusa na krzyżu nabrało nowego sensu. Natura miłości Boga ukazała się w darze, który Jezus uczynił sam z siebie. Miłość bliźniego jest składnikiem prawdziwej miłości Boga. Każdy chrześcijanin powinien zdobyć miłość manifestowaną przez Chrystusa (J 15,9-13). Miłość Chrystusa zawiera w sobie wszystkie przykazania (J 14,15; 15,20). Nowe przykazanie miłości dane zostało w kontekście pasji, która jest najbardziej wymownym wyrazem jej realizowania. Główny sens nowego przykazania leży bowiem nie w tym, co Jezus powiedział, i jak powiedział, lecz w tym, co sam zrobił, szczególnie czego dokonał na krzyżu⁴⁹. Jezus ogłasza nowe przykazanie w kontekście bliskiego już Jego odejścia do Ojca (J 13,33n.). Uczniowie, oczekując na Jego powrót, powinni się wzajemnie miłować. Nowe przykazanie jest więc nakazem eschatologicznym, będącym charakterystycznym znakiem ostatniego okresu Objawienia. Jest to zarazem znak obecności Chrystusa, który żąda od swoich uczniów, by się miłowali wzajemnie bowiem: „Wytrwajcie w miłości mojej” (J 15,9). Miłość

⁴⁵ J. Gnilińska, *Teologia Nowego Testamentu*, tłum. W. Szymona, Kraków 2002, s. 334.

⁴⁶ C. Spicq, *Agape dans le Nouveau Testament*, t. III, Paris 1959, s. 149-157, 170-180; P. Delhaye, M. Huftier, *L'amour du Dieu et de l'homme*, *Esprit et Vie* 82/1972, s. 225-236.

⁴⁷ J. Kelly, *What did Christ Mean by the Sign of Love (J 13,34n.)*, *African Ecclesiastical Review* 13/1971, s. 113-121.

⁴⁸ L. Stachowiak, *Ewangelia według św. Jana*, s. 326.

⁴⁹ W. D. Davies, *The Sermon*, s. 406, 410n.; A. B. DuToit, *The Self-Revelation of Jesus in Mt 5-7*; *Neotestamentica* 1/1967-1973, s. 66-72.

uczniów jest owocem miłości Jezusa. Wypływa z Niego jak ze źródła i jest odpowiedzią na Jego miłość. Miłość ta jest uczestnictwem w miłości Bożej otwartej na cały świat i na wszystkich ludzi⁵⁰.

Nauczanie moralne Jezusa w Ewangelii św. Jana bardzo mocno wiąże się z Jego śmiercią (J 12,23-26) i temu jest przede wszystkim podporządkowane. Nauka ta jest według Jana nauką samego Boga Ojca (J 7,16; 6,45; 14,10.24; 15,10, 17,8.14). Według J 4,42; 5,24 słowo Jezusa jest Objawieniem Bożym danym w Jego osobie.

Jezus w Ewangelii Jana jest ukazany nie jako interpretator Tory, jak to było u synoptyków, lecz sam jest Słowem Bożym, Bożym Objawieniem, Torą, co potwierdza jeszcze przez czyny⁵¹. Cała nauka moralna Jezusa streszcza się w nowym przykazaniu miłości na wzór miłości Ojca do Syna, który daje swoje życie za grzeszników. Miłość do Ojca jest funkcją życia Jezusa, a śmierć na krzyżu staje się modelem wzorcowym Jego miłości⁵². Bóg pierwszy nas umiłował i nam każe także miłować drugiego człowieka.

Miłość Jezusa wobec uczniów wywołuje łańcuch miłości. Jezus mówi bowiem: „Miłujcie się nawzajem miłością, którą ja was umiłowałem”. Miłość ta, w perspektywie Janowej bardziej jest darem Bożym niż powinnością moralną. Jest znakiem życia chrześcijańskiego (J 13,35)⁵³. Jezus domaga się od uczniów, by budowali swą miłość na Jego miłości, by włączyli się w Jego miłość i ją ugruntowali. Miłość ta zaś najgłębszy wymiar osiąga na krzyżu⁵⁴. A śmierć krzyżowa Jezusa jest objawieniem Bożej miłości do świata (J 3,16)⁵⁵.

Praktyczne powiązanie miłości Boga i bliźniego w pismach Janowych jako naśladownictwo Jezusa jest bardzo pragmatyczne (1 J 3,16n.; 4,20). Miłość braterska stanowi sprawdzian i rękojmię wiarygodności i autentyczności miłości Boga. W takim pragmatycz-

⁵⁰ M. Bednarz, *Pisma św. Jana*, Tarnów 1994, s. 161n.

⁵¹ W. D. Davies, *The Sermon*, s. 408-411; S. Lyonnet, *Il commando della carita, motivo centrale della rivelazione. La legge nuova*, Presenza Pastorale 42/1972, s. 465-487; K. H. Schelke, *Theologie des NT, II: Gott war in Christus*, Düsseldorf 1970, s. 75-84.

⁵² W. D. Davies, *The Sermon*, s. 405.

⁵³ A. Paciorek, *Ewangelia według św. Jana. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, BL, Lublin 2000, s. 162.

⁵⁴ K. Wengst, *Bedrängte Gemeinde und verherrlichter Christus. Ein Versuch über das Johannesevangelium*, München 1992, s. 227.

⁵⁵ *Tamże*, s. 230.

nym ujęciu widać u Jana kontynuację tradycji synoptycznej o miłości Boga i bliźniego jako więzi całego Prawa (Mk 12,28-34 i par.). Jan rozumie miłość bliźniego jako miłość braterską, której nie ogranicza jedynie do członków Kościoła. Ma ona być odbiciem miłości Chrystusa do całego świata, dla zbawienia którego oddał On swoje życie (J 3,16)⁵⁶. W Jezusie objawiła się miłość Boża do grzesznego świata. Uczniowie przyjęli tę Jego miłość jako nowe przykazanie i wcielają ją w czyn (1 J 3,14). Dlatego Jan tak mocno apeluje o miłość braterską, ponieważ objawia ona nowe przykazanie, które Bóg dał światu w Jezusie, swoim Synu⁵⁷.

Przykazanie miłości jest nowym nakazem, bo ma za podstawę nowe wydarzenie. Jest nim śmierć krzyżowa Jezusa. Istotą Jezusowego $\kappa\alpha\theta\omega\varsigma$ („tak jak ja was”) jest sama natura Jego miłości i sposób oddania się ludziom. Przykład Jezusa stanowi normę i podstawę tej miłości. Chrześcijanin bowiem nie ma już miłować drugich jak siebie, ale jak Jezus i w łączności z Nim. Komentarzem do nowego przykazania miłości jest 1 J 3,16, gdzie czytamy, że „skoro Chrystus dał dowód swej miłości w poświęceniu swego życia za nas, to i my powinniśmy oddać życie za braci”. Miłość braterska, jest kontynuowana w Kościele, gdzie chrześcijanie praktykują miłość wzajemną o takim modelu, jaki ukazał Chrystus. Miłość ta jest więc znakiem obecności w Kościele miłującego Boga. W ten sposób społeczność wierzących rozszerza zbawienie dokonane przez Chrystusa⁵⁸.

Przez Jezusowe $\kappa\alpha\theta\omega\varsigma$ miłość jest nowa ($\kappa\alpha\iota\nu\eta$), specyficznie chrześcijańska (1 J 2,8) i tylko taką głosi się innym chrześcijanom. Każdy wierzący słyszał ją taką od początku ($\acute{\alpha}\pi \acute{\alpha}\rho\chi\eta\varsigma$), nie ulega ona zmianie, jak chcieliby heretycy gnostycy (1 J 2,7; 2 J 5), którzy swoje niemoralne życie uważali za nowe przykazanie, a za istotę chrześcijaństwa czyste poznanie Boga (por. 1 J 2,12-28)⁵⁹.

Dlatego w 1 J 2,7; 2 J 5 mowa jest nie o nowym przykazaniu ($\sigma\upsilon\kappa \epsilon\nu\tau\omicron\lambda\eta \kappa\alpha\iota\nu\eta$), lecz o starym ($\pi\alpha\lambda\alpha\iota\alpha$), które wszyscy chrześcijanie znają już od początku ($\acute{\alpha}\pi \acute{\alpha}\rho\chi\eta\varsigma$). Przymiotnik $\kappa\alpha\iota\nu\eta$ w tych

⁵⁶ J. G n i l k a, *Teologia Nowego Testamentu*, s. 335n.

⁵⁷ R. S c h n a c k e n b u r g, *Nauka moralna Nowego Testamentu*, s. 291.

⁵⁸ T. H e r r m a n n, *Miłość braterska według Ewangelii św. Jana*, w: F. Gryglewicz (red.), *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, Lublin 1976, s. 134-137.

⁵⁹ G. S c h i w y, *Weg ins NT*, Würzburg 1968, t. IV, s. 2, 17.

wierszach zastosowany w formie przeczącej (ὄυκ), oznacza, że nauka ta „nie jest nowa, jakoby dotąd nieznaną”. W ten sposób chciano przez negację wyrazić myśl, że chodzi o aspekt czasowy nowości – καινός. Wprawdzie aspekt czasowości bardziej podkreśla termin νέος, lecz w pismach Janowych ulubionym wyrażeniem jest określenie καινός, i również tu go zastosowano w formie przeczącej. Tym starym przykazaniem, nie nowym w czasie, jest Słowo Boże (J 1,1; 1 J 1,1). Jeśliby się chciało je zmienić, to trzeba by było zmienić początek, czyli samego Chrystusa, który jest ἀρχή⁶⁰.

Ewangelia i listy Jana, ujmując naukę moralną Chrystusa jako nowe przykazanie, sformułowane jako pozytywny nakaz naśladownictwa Jezusa w miłości do wszystkich, a więc i do nieprzyjaciół, przesądziło o pozytywnej formie „złotej reguły” u synoptyków⁶¹. To zdecydowanie pozytywne ujęcie „złotej reguły” w NT jest czymś nowym w moralności chrześcijańskiej, ponieważ dotychczas zasada ta była różnie formułowana, bądź to negatywnie, bądź też czasami pozytywnie.

Także bardzo radykalny charakter i naczelné miejsce przykazania miłości bliźniego, które oznacza ostateczny wymiar rzeczy⁶² i nową egzystencję w królestwie Bożym, jest nowością etyki NT. Przykazanie miłości dane przez Jezusa to nie tylko zwykły humanizm⁶³, praktykowanie tej miłości jest prawdziwą służbą Bogu. Najpierw trzeba pojednać się z bratem, jeśli się chce spełniać funkcję kultyczną (Mt 5,23n.). Podkreślono tu więc mocno związek kultu z etyką. Czyny miłości są wypełnieniem woli Bożej (Mt 5,13n. 21n.; 7,1n.). Ostatecznym objawieniem woli Bożej jest miłość, z niej też będziemy sądzeni (Mt 25,31)⁶⁴. Także uniwersalizm nakazów Jezusa rozciągający się na wszystkich ludzi bez wyjątku najpełniej jest widoczny dopiero w nauczaniu etycznym Jezusa⁶⁵. Moralność

⁶⁰ J. Kozyra, *Jezus Chrystus jako APXH*, Katowice 2001, s. 136nn., 140.

⁶¹ N. J. Hein, J. Jeremias, *Goldene Regel*, s. 1687nn.

⁶² H. Schürmann, *Eschatologie und Liebesdienst in der Verkündigung Jesu*, w: *Ursprung und Gestalt*, Düsseldorf 1970, s. 279-298.

⁶³ R. Schnackenburg, *Nauka moralna Nowego Testamentu*, s. 99; tenże, *Die neutestamentliche Sittenlehre in ihrer Eigenart im Vergleich zu einer natürlichen Ethik*, w: *Moraltheologie und Bibel*, München 1964, s. 39-69; M. Müsler, *Die Humanität Jesu im Spiegel der Bergpredigt (Mt 5,13-7,29; Lk 6,27-49)*, München 1971.

⁶⁴ H. D. Wendland, *Ethik des NT*, s. 13-20.

⁶⁵ G. Schneider, *Biblische Begründung ethischer Normen*, *Bibel und Leben* 14 (1973)3, s. 153-164; K. H. Schellke, *Theologie des NT, III, Ethos*, Düsseldorf 1970, s. 125-142.

w NT nie wyraża się w sformułowaniach prawnych, lecz w prawdziwej, czynnej miłości. Miarą słów jest miłość⁶⁶.

Nie można też wykluczyć wpływu motywacji dobra i miłosierdzia Bożego na nowy charakter miłości bliźniego⁶⁷. Główne uzasadnienie miłości Boga i bliźniego znajdujemy w dziele Jezusa, szczególnie w Jego męce i śmierci za grzeszników. Dlatego można tu mówić o zdecydowanie nowym przykazaniu (καινή ἐντολή)⁶⁸. Prawo objawiające wolę Bożą osiąga swoją eschatologiczną pełnię w nauczaniu Jezusa streszczającym się w ὁγάπη.

Miłość, która jest w chrześcijaństwie, i która go ożywia, jest tą samą miłością, jaką Ojciec żywi do Syna, a Syn do Ojca. Miłość Boga jest nie tylko ukierunkowana na Boga, ale ma Boży charakter, jest Bożą zasadą działania w człowieku. Realizuje się ona za pośrednictwem Chrystusa. Objawia się ona tym samym, czym objawiła się miłość Syna do Ojca, a więc działaniem, zachowaniem przykazań, czynieniem tego, co nakazał Ojciec oraz tego, czego uczy Syn, bo Jego nauka pochodzi od Ojca i do Niego prowadzi. Odbiciem miłości Ojca i Syna jest miłość między chrześcijanami. Jest ona nakazem Jezusa, a pierwszym owocem jego praktykowania jest wzajemna więź między uczniami. Nakaz miłości braterskiej jest nowy, bo objawia nowy sposób miłowania braci, nowy dar, dzięki któremu możliwe jest osiągnięcie życia wiecznego we wspólnotcie braterskiej⁶⁹.

Nowe przykazanie miłości w pozostałych pismach Nowego Testamentu

Także u św. Pawła miłość jest istotą pouczeń Bożych. Miłość praktyczna jest wypełnieniem wszystkich przykazań (por. Rz 13,8-10; Ga 5,14; Kol 3,14). Nakaz miłości dany przez Chrystusa nazywa Paweł Prawem Chrystusa (ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ – Ga 6,2)⁷⁰, które jest dla

⁶⁶ J. S. Potee, *Morality in the New Testament*, Ghana Bulletin of Theology 4 (1972) 3, s. 14-25.

⁶⁷ W. C. van Unnik, *Die Motivierung der Feindesliebe in Lk 6,32-35*; *Novum Testamentum* 8/1966, s. 284-300.

⁶⁸ G. Schneider, *Die Neuheit der christlichen Nächstenliebe*, s. 275.

⁶⁹ S. Gądecki, *Wstęp do Pism Janowych*, Gniezno 1991, s. 57n.

⁷⁰ H. Schürmann, *Das Gesetz des Christus (Ga 6,2). Jesu Verhalten und Wort als letztgültige sittliche Norm nach Paulus*, w: J. Gnilka (wyd.), *Festschrift für R. Schnackenburg*, Freiburg im Br. 1974, s. 282-300.

chrześcijanina słowem obowiązującym (por. 1 Kor 9,21). Wprowadzenie tego Prawa w czyn, to w praktyce życie w Chrystusie⁷¹. Treścią Prawa Chrystusowego, jest „złota reguła” ujęta w formie pozytywnej i bardziej rozwiniętej niż u synoptyków (por. Rz 12,9n.; Ga 6,10).

Dla Pawła miłość bliźniego sprowadza się do dzieła Bożego, które ukazało się w Chrystusie (por. Rz 5,6-8; 8,32; Ef 5,1n.). Zbawcza miłość Chrystusa, który umarł za grzeszników, ma być drogą postępowania chrześcijan (por. Rz 14,15; Ga 2,20). Odtąd czyny chrześcijan nabierają nowej, zbawczej wartości, bo mają łączność z Chrystusem, są dokonywane w Panu⁷². Dzieło zbawcze Boga dokonane w Jezusie jest w nauce św. Pawła jednym z głównych motywów postępowania chrześcijańskiego⁷³. Apostoł Paweł nazywa Ewangelię głoszoną przez siebie w 1 Kor 1,18 nauką krzyża (ὁ λόγος τοῦ σταυροῦ) oraz mocą Bożą (δύναμις Θεοῦ) i mądrością Boga (σοφία Θεοῦ – 1,24). U Pawła miłość ma wielki związek z krzyżem Chrystusa, który z miłości wydał samego siebie za nas (Ef 5,25n.; Ga 2,20).

Nowość nauki Ewangelii, będącej głupstwem dla pogan, a zgorzeniem dla Żydów (1,23) leży w śmierci krzyżowej Chrystusa, która jest największym wyrazem miłości Boga do ludzi (por. Rz 5,8). Przykład dany przez Chrystusa umierającego z miłości za nas, grzeszników, czyli ta pozorna słabość, jest prawdziwą mądrością, którą należy się kierować w życiu, by dojść do chwały Boga (por. 1 Kor 2,7.9). Naszą odpowiedzią na miłość Bożą ukazaną nam najdobitniej przez krzyż Chrystusa, ma być nasza miłość do Boga i ludzi (1 Kor 2,9). We wspólnocie chrześcijańskiej ma panować miłość, jaką miał ku nam Chrystus, a On umiłował nas aż do śmierci krzyżowej (por. Flp 2,1-6).

Chrystocentryczna koncepcja miłości szczególnie widoczna jest w 1 Kor 13⁷⁴. W hymnie tym można by zamiast rzeczownika ἀγάπη wstawić imię Chrystusa. To właśnie On był wzorem prawdziwej miłości, którą my powinniśmy naśladować⁷⁵.

⁷¹ W. D. Davies, *The Sermon*, s. 366.

⁷² G. Schneider, *Biblische Begründung ethischer Normen*, s. 153-164.

⁷³ K. Romaniuk, *Motywacje napomnień moralnych w listach św. Pawła*, Poznań 1971, s. 52-67.

⁷⁴ W. D. Davies, *The Sermon*, s. 403, 407; W. P es ch, *Das Höchste aber ist Liebe*, Bibel und Kirche 19/1964, s. 85-89.

⁷⁵ K. Romaniuk, *Pierwszy List do Koryntian*, w: A. Jankowski, K. Romaniuk, L. Stachowiak (red.), *Komentarz praktyczny do NT*, t. II, Poznań 1975, s. 749.

Kazanie na Górze Paweł dostosowuje do sytuacji pierwotnego Kościoła. Prawo Chrystusa, według którego apostoł żyje, i w którym trwa, jest przykazaniem miłości. Analogią do Prawa Chrystusowego z Ga 6,2⁷⁶ jest Prawo życia duchowego w Rz 8,44⁷⁷.

Miłość jako naczelne Prawo Boże ukazuje nam również w swoim liście św. Jakub (2,8)⁷⁸. Wzywa on do czynnej sprawiedliwości przez pełnienie dobrych uczynków. Należy wierzyć i działać, postępować według tej wiary. Należy być wykonawcą Prawa miłości (Jk 2,14-26)⁷⁹.

Autor 1 Listu św. Piotra stawia Chrystusa za wzór, pierwotny obraz miłości i cierpienia. W 1 P 1,22n.; 2,5n. wzywa chrześcijan do braterskiej miłości⁸⁰.

* * *

Podsumowując badania na temat nowego przykazania w NT, stwierdzamy, że Ewangelie synoptyczne, a szczególnie Mt w Kazaniu na Górze oraz Mk 1,22.27, widzą nowość nauki Jezusa w głoszeniu jej z niezwykłym autorytetem popartym mocą (ἐξουσία) w przeciwieństwie do faryzeuszy i uczonych w Piśmie (γραμματαῖς), którzy nie mają takiej mocy w nauczaniu, oraz w ostatecznej i najbardziej właściwej interpretacji Prawa, czyli całego Objawienia ST. Interpretacja ta ukazuje nową sprawiedliwość, pełniejszą i większą niż u faryzeuszy. Wymagania stawiane przez Jezusa uczniom są większe i bardziej radykalne niż w ST. Widać to szczególnie w antytezach sprowadzających w końcu wszystkie nakazy Jezusa do przykazania miłości. Dwa przykazania miłości znane ze ST (Pwt 6,5; Kpł 19,18) są nie tylko największe, lecz całe Prawo o Procyrocy zawisły na nich, jak na zawiasach. Są one podstawową normą.

Naśladowanie Jezusa w Ewangelii św. Jana podano jako zadanie dla uczniów sprowadzone do nowego przykazania miłości na wzór Chrystusa (καθὼς – tak jak ja was umiłowatem – J 13,34). Główne uzasadnienie miłości Boga i bliźniego znajdujemy w dziele Jezusa,

⁷⁶ D. A. Stoike, *The Law of Christ. A Study of Pauls Use of the expression in Ga 6,2*, Claremont 1971.

⁷⁷ H. D. Wendland, *Ethik des NT*, s. 58.

⁷⁸ W. D. Davies, *The Sermon*, s. 403.

⁷⁹ H. D. Wendland, *Ethik des NT*, s. 104-108.

⁸⁰ *Tamże*, s. 101.

szczególnie w Jego męce i śmierci za grzeszników. Dlatego można tu mówić o zdecydowanie nowym przykazaniu (καινή ἐντολή). Prawo objawiające wolę Bożą osiąga eschatologiczną pełnię w nauczaniu Jezusa streszczającym się w ἁγάπη. Przykład Jezusa stanowi normę i podstawę tej miłości. Chrześcijanin bowiem ma miłować drugich nie jak siebie, ale jak Jezus i w łączności z Nim. Komentarzem do nowego przykazania miłości jest 1 J 3,16, gdzie czytamy, że „skoro Chrystus dał dowód swej miłości w poświęceniu swego życia za nas, to i my powinniśmy oddać życie za braci”. Miłość braterska, której wzorem i źródłem jest miłość Chrystusa, jest kontynuowana w Kościele, gdzie chrześcijanie praktykują miłość wzajemną o takim modelu, jaki ukazał Chrystus. Miłość ta jest więc znakiem obecności miłującego Boga w Kościele.

Św. Paweł motywuje nową moralność także dziełem zbawczym Chrystusa, szczególnie Jego zbawczą śmiercią z miłości do grzeszników (por. Ga 2,20; 6,2). Dla Pawła miłość bliźniego sprowadza się do dzieła Bożego, które ukazało się w Chrystusie (por. Rz 5,6-8; 8,32; Ef 5,1n.). Zbawcza miłość Chrystusa, który umarł za grzeszników, ma być drogą postępowania chrześcijan (por. Rz 14,15; Ga 2,20). Odtąd czyny chrześcijanina nabierają nowej, zbawczej wartości, bo mają łączność z Chrystusem, są dokonywane w Panu. Dzieło zbawcze Boga dokonane w Jezusie jest w nauce św. Pawła jednym z głównych motywów postępowania chrześcijańskiego.

Przykazanie miłości w całym NT jest więc główną i najwyższą normą etyki. Streszcza się ono w miłości dla potrzebujących (por. Mt 25,31nn.; Łk 10,29nn. – miłosierny Samarytanin), oraz w miłości dla braci we wspólnocie na wzór Chrystusa i w łączności z Nim (καθὼς ἠγάπησα ἑμᾶς – J 13,34).

ks. Józef KOZYRA